

VISIÓ GENERAL

Quines han estat i són les tendències de l'EF

Jacques André, professor del UR/EPS (Unité d'Enseignement et Recherche) de Poitiers (França)

De la influència militarista a la catarsi esportiva, de l'expressió corporal a l'esport educatiu

L'educació física, perquè? Els professors d'Educació Física, com els altres, es mostren en general força refractaris a una reflexió sobre el perquè de la seva acció. Tenen més aviat tendència a centrar les seves reflexions sobre el "què fer", representat pels coneixements de les tècniques de les diverses especialitats esportives i, en rigor, sobre el "com fer-ho", el que se'n diu normalment pedagogia, és a dir, el conjunt de les tècniques pedagògiques, procediments d'aprenentatge i progressions, entesos com una adaptació dels coneixements esportius al nivell de l'alumne.

No obstant això, és sobre el "perquè" que cal raonar per comprendre bé l'evolució de l'educació física i la seva significació actual. Pretendre "educar pel moviment" sense saber amb quina finalitat, té el risc evident de no tenir molt de sentit ni d'eficàcia.

En el "manifest mundial de l'educació física" la FIEP defineix l'educació física com "l'element de l'educació que utilitza d'una manera sistemàtica les activitats físiques i la influència dels agents naturals: aire, sol, aigua, etc... com a mitjans específics". Aquesta definició sintètica té el mèrit de mostrar que la finalitat de l'EF és l'educació, que el mitjà emprat és el moviment i la influència del medi físic. No es tracta només d'una educació de la part "física" del cos, sinó d'una educació general per mitjà del físic.

L'EF és, per tant, acció exercida

sobre individus i no matèria, contingut específic a transmetre. Com a tal, d'ara endavant és fàcil de comprendre que depèn —encara més estretament que qualsevol altra disciplina— d'una filosofia, d'un projecte polític i això és tan cert que sempre és una arena de lluites pedagògiques i sindicals.

De la gimnàstica a l'ocupació dels lleures

Una ràpida ullada sobre la història de l'EF és, en aquest sentit reveladora. Es pot distingir, amb E. Loisel (*Les bases psychologiques de l'EF*) tres grans períodes: l'edat militar, l'edat científica, l'edat pedagògica, a les quals se n'hi afegeix avui dia una quarta: l'edat del lleure.

Aquesta distinció —esquemàtica, indubtablement— no correspon a un establiment cronològic molt precís: així la direcció institucional de l'EF sempre ha estat en mans de militars o metges (el 1975, un prefecte). Això no impedeix que, globalment, aquesta classificació sigui significativa.

— En l'edat militar, l'exercici físic s'utilitzava com a preparació per al combat, es valorava la força, la virilitat, el coratge. **La gimnàstica té un marcat caire militar.**

— En l'edat científica, els objectius són més higiènics que utilitaris. L'exercici físic és utilitzat

racionalment a fi d'esdevenir una mena de medicina preventiva en vistes al desenvolupament de la qualitat de la salut. Es dona prioritat a la funció de recuperació respecte a la de selecció. **La gimnàstica està al servei de la salut pública.**

— En l'edat pedagògica es produeix una obertura del domini de les possibilitats educatives de l'exercici físic. L'Educació Física (terme nou) apareix com un mitjà de formació completa de l'individu sobre els plans motor, afectiu, mental i social. **Depèn primer del ministeri d'Educació.**

La noció d'educació psico-motriu es desenvolupa llavors; seria la base de tots els aprenentatges. L'EF sembla com un mitjà educatiu predilecte. Però, per aplicar-lo, exigeix una renovació profunda del conjunt de la institució escolar, al nivell de l'ensenyament primari i secundari... Encara n'estem lluny!

— L'edat del lleure correspon a l'època actual. La preocupació més gran dels dirigents i dels administradors sembla ser l'ocupació de les masses, dels joves, en el sector de vida del lleure en què, lliurats a ells mateixos, hi hauria el perill de què estiguessin desvagats i per això mateix esdevinguessin perillosos per l'ordre social establert. *"La joventut i l'esport són dos problemes estretament lligats l'un a l'altre en la mesura en què la joventut ha de trobar el seu exutori en l'esport"* (Nungesser, 1968).

Quatre períodes històrics: l'edat militar, l'edat científica l'edat pedagògica, l'edat del lleure.

ELS GRANS CORRENTS PEDAGÒGICS ACTUALS

El corrent esportiu

L'esport educatiu de masses

El punt de partida és una anàlisi sociològica i una decisió política que, en nom del realisme, del modernisme, de l'obertura cap al món i de l'eficàcia conclouen que l'EF no pot ser altra cosa que esportiva.

L'esport, de tota manera, és influenciat per la nostra societat de profit i de consum; en reproduïx les tares. Cal, doncs, transformar-la per utilitzar-la en una perspectiva d'educació d'aquí ve l'expressió: "esport educatiu" (com els agrada de dir en aquest corrent) i fer per manera que no sigui reservat a una elit —la competició origina la selecció i, per tant, l'eliminació— obrint aquesta i la pràctica dels esports del lleure, a les masses; és "l'esport educatiu de masses".

De fet, el mètode consisteix a partir de les realitats (les activitats esportives, els esports col·lectius, sobretot) i a "tractar-les" per tal que siguin educatives, buscant la caució de les ciències de l'educació, de la psicologia científica especialment. Els seguidors d'aquest corrent es basen, doncs, essencialment, en els treballs d'autoritats tan universalment reconegudes com Wallon i Piaget per tal d'adaptar les activitats competitives institucionals al nen en les diferents edats.

Reunir dos autors tan divergents, reduir les ciències humanes únicament a la psicologia científica que presenten com si fos l'única veritat (més tenint en compte que Piaget s'ha definit sempre no pas com a psicòleg, sinó com a epistemeòleg)... tot això sembla ben superficial i sospitós...

L'educació cívica abans de l'educació física

Les experiències s'inscriuen en el mateix corrent. La competició esportiva és practicada pel conjunt dels alumnes en un cert sentit, el d'una

educació cívica, en una òptica democràtica basada en la participació.

La competició és el motor del procés, i constitueix la força i el control de l'entrenament. Tot gira a l'entorn.

Els alumnes participen en l'organització dels encontres, la constitució dels equips, l'arbitratge, posar els resultats en els marcadors, en la propaganda, en les tasques materials.

Es tracta d'un model d'organització en el qual no es deixa res a l'atzar. El treball es divideix, es reparteix entre tots. Cada alumne té una tasca precisa i se'l guarneix amb un títol: president, secretari, tresorer i fins i tot jutge-àrbitre, cronometrador, marcador...

Però la participació dels alumnes no ultrapassa les tasques secundàries. No afecta els objectius que es persegueixen, el contingut de l'ensenyament, el mètode pedagògic... De fet, aquesta participació no és pas gaire diferent de la de l'alumne que, a l'escola tradicional, esborra la pissarra i va a buscar el guix, encara que sí que és més generalitzada, més organitzada, més eficaç en el sentit que no permet ni la inèrcia ni la crítica.

En aquesta xarxa administrativa, minuciosament elaborada al servei del rendiment, l'organització és el valor-rei... Els alumnes, l'esport mateix, vénen després; és la imatge completa del que pot ser una societat burocràtica, en el camp del joc i del lleure.

En definitiva, en aquest corrent, el que es busca és la integració social de l'ésser humà mitjançant l'esport. Sota la disfressa de l'organització de jocs esportius inofensius i motivadors es modelen en sèrie individus que s'adhereixen amb tota naturalitat a la ideologia del rendiment, a la valoració de la competició, a la necessitat de l'organització i de la jerarquia, al respecte de la disciplina.

La comercialització del lleure

Aquestes activitats estan avui dia en voga i se les presenta com a alliberadores. Degut a la industrialització i la urbanització, hi ha un augment de les vacances llargues i la necessitat del

retorn a la natura cada dia se sent més vivament.

L'escola ha de preparar els lleures de l'adult. L'acció del professor en EF s'inscriu en aquest quadre. Se li ofereixen facilitats per organitzar estades a l'aire lliure. Aquesta orientació ho té tot per seduir-lo: l'escenari inimitable, l'aire pur, el sol, l'aigua, la neu, els arbres... l'avantatge pedagògic del canvi de lloc, la vida física espontània, les relacions humanes facilitades, l'absència de competició...

Tot això és innegable: però aquest retorn a la natura s'efectua en determinades condicions. Si la competició en sembla absent, per més que la seva ombra hi planeja, les activitats no deixen d'inscriure's en el quadre de les federacions esportives, la tècnica així com el material hi són sempre presents... Les pistes de neu són erigides de pals d'eslàlom, els rius balisats, els llacs i les ribes del mar sembrades de boies; fins i tot als boscos hi ha traçats circuits rústics; l'activitat física, per tant, es troba ben enquadrada.

Els esports que necessiten més material i equip (esquí, vela, equitació) són els que recomana més la publicitat... i les instruccions oficials! D'aquí a pensar que és sota la pressió dels comerciants de lleure que l'escola dona la iniciació necessària al futur consumidor... només hi ha un pas.

Aquestes tècniques de lleure són més aviat mercaderies ofertes com a pastura a consumidors condicionats i àvids d'aparentar" que mitjans d'alliberament i d'educació permanent?

El corrent psicomotor

J. Le Boulch, professor d'EF i metge és un dels noms més il·lustres d'aquest corrent, i n'és un dels fundadors. En primer lloc defineix una concepció general de l'educació i aborda després el mitjà, el moviment segons un mètode científic. El títol d'una de les seves obres és revelador en aquest sentit: *L'educació pel moviment*. ja no

El corrent esportiu: l'esport educatiu de masses, l'educació cívica per l'esport, les activitats a l'aire lliure.

El corrent psicomotor: educació pel moviment, la psicomotricitat.

es tracta, com en l'anterior, de l'esport-realitat social, que és el punt de partida (i finalment (objectiu final) del procés, esport en el qual es busca el que pot ser educatiu sense haver definit amb antelació les finalitats de l'educació; aquí els objectius són determinats: *Es tracta d'afavorir una expansió humana que permeti a l'home de situar-se i d'actuar en un món en transformació per:*

- un millor coneixement de si mateix;
- un millor ajustament de la conducta;
- una veritable autonomia i l'accés a la responsabilitat en el quadre de la vida social".

És, en suma, una educació total de la personalitat el que es proposa, només per l'educació del moviment.

En aquesta perspectiva, l'educació psicomotriu és centrada en el desenvolupament de certes aptituds en l'aspecte de la percepció i de la motcon-fon pas amb l'aprenentatge de l'habilitat o de determinats comportaments socials com en el cas anterior. Les situacions motrius s'han escollit rigorosament en funció del seu abast formatiu respecte a les necessitats de l'alumne.

Finalment, l'educació passa al davant de la instrucció. La formació (*"desenvolupament del domini d'una determinada mena de situacions per l'entrenament de la iniciativa, de la plasticitat, de l'espontaneïtat que porta a una facilitat de l'adaptació"*)

planta l'aprenentatge (adquisició d'un costum precís per repetició d'un mateix gest que tendeix a la realització exacta d'una tasca determinada").

Per aconseguir aquest objectiu, l'autor de la "psicocinètica" es limita a un mètode de recerca molt científic, es a dir, positivista, fundat en l'experimentació al laboratori, la utilització de les mesures, l'establiment de lleis. S'arriba fins a privilegiar l'educació del gest segons un mètode de recerca molt elaborat. El problema de la motivació es troba així plantejat. No és pas repre-

sentat per la competició sinó per la interiorització que consisteix, per al subjecte, a sentir i analitzar el que passa en el seu cos (ja que aquesta relació és a la base de la socialització) i per la comunicació amb els altres, professors i alumnes.

En definitiva, aquest corrent s'inscriu en el quadre la nova educació:

— Fa passar l'alumne davant de l'habilitat, és a dir, que dóna prioritat al "cos viscut", rebutjant el "cos fet". *"Hi ha dues maneres de fer practicar el moviment: el moviment fet per l'alumne que controla el seu cos, i el moviment fet per l'alumne que té el cos teleguiat des de l'exterior"*.

— Fa passar la manera davant de la matèria: *"L'educador que proposa el moviment té tanta importància com el mateix moviment"*.

— Dóna prioritat a l'autonomia, negligint relativament el rendiment immediat.

— Per mitjà d'una millor relació amb un mateix, millora el saber-estar en grup en el sentit de la comprensió recíproca i no de la competició.

Malgrat to, no deixa d'haver-hi dificultats per aplicar-lo:

— Si, com ho ha demostrat Wallon, el moviment constitueix la base històrica de la personalitat d'un a tres anys, i es pot generalitzar aquest principi al nivell dels adolescents de l'ensenyament secundari?

— Com que el mètode no és oficial, els professors d'EF no reben cap formació que vagi en aquest sentit.³ La minoria interessada per aquesta via, com que es mou en l'ambient esportiu difícilment pot evitar-ne la contaminació i canviar de mentalitat... En resulta una certa desnaturalització de les opcions fonamentals.

— Alguns limiten el mètode a una tècnica que els sembla valuosa per la utilització d'algunes paraules "científiques" i la integren alegrement al seu ensenyament de les tècniques, a la preparació dels exàmens d'EF i de les competicions.

— D'altres es desmarquen més aviat

de l'esport, camuflen amb termes del tipus: espai, temps, esquema corporal, cos viscut, contrastos... accions ordinàries la causa de les quals no s'expliquen.

En general, en resulta un cert confinament al nivell de la tècnica i de la recepta pedagògica; la reflexió educativa periòdica, la dimensió política en són absents.

D'altra banda, el cos rarament se'l considera com seu de les pulsions, dels desitjos, sinó sobretot com a mitjà d'adquisició dels mecanismes de base escolar: lectura, escriptura.

En definitiva, les crítiques d'aquest corrent es refereixen al positivisme i essencialment a l'aplicació que se'n fa, i tot això per manca d'una formació profunda dels professors en aquest sentit.

La psicomotricitat

Sempre en el sentit d'una educació global, P. Parlebas⁴ tot criticant el que hi ha de parcial en la concepció precedent, planteja la constitució d'una psicomotricitat, ja que la presència dels altres trastorna la motricitat. Com que pretén primordialment de ser "científic", la seva finalitat essencial és la de proporcionar un objectiu a l'EF. Aquesta esdevé per a ell *"la ciència de les condicions d'eficàcia de la utilització educativa de les conductes motrius"*.

Així vol evitar una *"EF en engrunes"* i fer-ne una disciplina total i no pas sota el *"vassallatge"* d'altres.

Amb la preocupació de veure les coses d'una manera elevada, no proposa pas un mètode sinó que se situa per sobre el debat *"antiquat"* que oposa esport i educació física, ja que l'esport per a ell no és més que *"un conjunt de situacions motrius institucionals, subconjunt del conjunt de totes les situacions motrius que es poden plantejar"*. Activitats esportives de competició, de lleure, d'expressió, tot és interessant.

En aquesta visió àmplia del moviment, hom pot, llavors, preguntar-se

A Bernkopt, Fotosport 74

Servei Audiovisuals INEFC

per què limitar així l'EF a la pedagogia de les conductes motrius? ¿Per què no podria arribar a ser una pedagogia del cos (i de quin cos)? Del cos somniat, del cos-desig, del cos-màquina?

Encara que, per tal de continuar sent "científic", eficaç, seriós i sobretot creïble, P. Parlebas rebutja aquestes preguntes. Arriba, per tant, a aïllar les conductes motrius de tot context sociopolític. Per aquesta raó, tota la seva reflexió la guia la preocupació dominant de neutralitat i d'objectivitat científica.

Això esdevé una gran il·lusió quan se sap que aquesta objectivitat constitueix una opció filosòfica, un postulat de base que respon a una presa de posició purament subjectiva.

Cap a una educació física de ruptura per una altra relació amb el cos

Aquesta tendència recent parteix d'una anàlisi sociològica i política de l'esport que no s'avia fet fins aquest moment i que encara ara només es realitza molt rarament.

Anàlisi crítica de l'esport

L'esport aparegué a Anglaterra a la fi del segle passat. Correspon a l'adveniment del maquinisme industrial i al tipus científic, tècnic d'organització de la producció. Està lligat estructuralment a una base econòmica i és el resultat de la disminució del temps de treball, de la urbanització, de la modernització dels transports.

Amb la creació de les federacions nacionals i internacionals, esdevé una institució mundial amb una organització centralitzada, jerarquitzada, basada en l'endeutament.

Aquesta institucionalització de l'esport, en les seves estructures, el seu funcionament, en les idees que vehicula, és el reflex de la societat capitalista que l'ha engendrat. Al mateix temps, contribueix a desenvolupar-lo i a perpetuar-lo.

Cal, en efecte, distingir activitat física i activitat esportiva. El que constitueix la naturalesa esportiva d'una activitat és la seva institucionalització, és a dir, la seva organització, el seu aparell, els seus codis, els seus reglaments, els seus campionats. Ja que institució esportiva casa fidelment els valors de la societat capitalista: rendiment, competició, treball, esforç, guany, rècord, selecció, jerarquia, disciplina...

L'esport permet, doncs, d'ocupar el sector de temps del lleure inculcant aquests valors, i així és com, en una atmosfera relaxada i sota una aparença de neutralitat, de l'estadi a la fàbrica, de la fàbrica a l'estadi, es facilita la transició. L'atenció dels esportistes, tant practicants com espectadors, es troba desviada de les preocupacions socials, econòmiques i polítiques.

— En el pla psicològic, l'activitat esportiva permet la contenció de les pulsions agressives en els límits socialment permesos: "llançar els pesos o el disc a l'estadi però no les llambordes al carrer". Posseït per la sed del rendiment, del progrés, l'esportista es reprimeix a si mateix, desvia la seva energia sexual en l'activitat física, canalitza la seva agressivitat, limita la seva activitat intel·lectual crítica. Aquesta auto-repressió és molt útil als dirigents, els quals tots, aprecien el paper catàrtic de l'esport.

— A més a més, la fascinació del campió i la pregnància d'aquest model, comporten la massificació, el conformisme molt afavorits ells també.

— En recolzar sobre la idea de competició, de selecció i per tant d'eliminació, l'esport porta en si una acceptació de la jerarquia. A l'esportista agraden els honors, els títols i respecta la puixança del poder, del diner, de l'ordre establert.

Com que la progressió dels resultats depèn de l'esforç, aquest esdevé un culte, un mite, ja que la "superació d'un mateix", l'habilitat són virtuts indiscutibles.

Així es forma un cert tipus d'home-

objecte submis, conformista, freturós i arribista.

La il·lusió de l'esport educatiu

Davant dels escàndols financers, les estafes, les violències, el xovinisme que pol·lueixen les manifestacions esportives, cada dia hi ha un nombre més gran de professors que formulen crítiques sobre l'esport. Aixà no obstant, la majoria d'ells —ja sigui per convicció o per justificar la seva funció— sempre els sembla que poden fer "educatiu" l'esport adaptant els reglaments, obrint la competició a tots, fent practicar el màxim d'activitats. *L'educador és el qui ha de donar a l'esport les seves regles morals* ha dit Giraudoux i encara n'hi ha molts que creuen en aquesta idea o bé qui hi volen creure.

De tota manera, són les institucions les que formen gairebé completament l'home i no l'actuació o les bones intencions d'alguns professors. La institució militar, per exemple, fabrica un cert tipus d'individus, la institució esportiva, un altre... potser no pas molt allunyat del precedent.

En definitiva, el quadre institucional determina una certa manera d'ensenyar i aquests dos elements són els que exerceixen la influència més forta sobre la formació profunda de l'ésser humà, transformant en bones intencions els intents educatius dels professors.

Creure en l'esport educatiu ens sembla, per tant, una enganyifa. Sols hi ha un esport i aquest vehicula tota una ideologia, la de la classe dominant.

Aquestes idees que apareixen en altres paraules a la revista *Partisans*, n.º 43: "Sport, culture et répression", han contribuït a incitar la minoria de professors d'EF que hi són d'acord a cercar una altra forma d'educació pel moviment o, més ben dit, una altra relació amb el cos, i plegar així de fer el paper de guàrdies, de controladors del cos, deixant d'efectuar un marcatge corporal, d'exercir una pressió física en nom de determinades normes que no s'han de discutir.

L'expressió corporal: deixar parlar al cos.

Desplaçar l'èmfasi de la pregunta del "com fer" l'EF a "per què" fer l'EF

L'expressió corporal

Avui està molt de moda, és, tal com diu C. Pujade-Renaud⁶ *"el lloc mític de tots els possibles"*. Se'n desprèn, de tota manera, algunes idees centrals teòricament expressades.

— Al cos no se'l considera pas com un instrument al servei de projectes, de l'esperit ni tampoc com un lloc de pas per a l'adquisició de futurs conceptes socialment desitjables (psicomotricitat), sinó com la llar, el centre de vida a qui cal retornar la paraula.

— Cal *"viure el seu cos"*, conèixer-lo profundament, deixar-lo expressar, comunicar-se amb ell, agafar plaer. A força d'haver estat format i reformat per la cadena educativa familiar, escolar, militar i professional, el cos reprimat ja no sent res, no s'expressa, no viu. Només se'l considera com un mitjà de producció o de consumació. Cal, doncs, escoltar-lo, deixar-lo *"parlar"*.

Els pedagogs de la psicomotricitat es basen en la psicologia experimental. Aquí, les bases són els treballs de la psicoanàlisi. La motricitat és molt més el resultat de la història personal de l'individu, la qual s'ha inscrit en el seu cos, que no pas el producte d'aprenentatges.

És per això que el descobriment, la presa de consciència de les seves inhibicions, repulsions, bloqueigs o de les seves atraccions, dels seus plaers, permetrà de conèixer-se millor, viure més a gust amb els altres.

Això, per exemple, és essencial per als professors. En ensenyar més el que és que el que sap, el seu cos parla als alumnes alhora que ell els parla. Per mitjà del seu cos pot comunicar el benestar, la desconstrucció, la llibertat, el plaer, o la inversa, la inquietud, el moviment constret, compassat o la mesquinesa, l'esforç dolorós.

Aquests principis teòrics semblen seductors. En el nivell de l'aplicació, es distingeixen dues orientacions principals:

— La primera apareix com una generació d'aquestes idees, com una mena de recuperació. L'expressió cor-

poral se la considera com una assignatura més, ensenyada per un especialista. Es reserva per a les noies, se l'assimila a la dansa, a la rítmica, al mim. Expressar-se està bé, però sobretot és per comunicar-se amb els altres, per això cal un codi. La tècnica, llavors, recupera tota la seva importància, tenint en compte que els professors han estat formats en aquest sentit de l'habilitat, de l'ordre, d'una estètica definida. El cos és, doncs, una vegada més, dominat, castrat, sotmès a un determinat llenguatge, a les normes escolars. Com a l'escola, cal programar, avaluar, anotar les "creacions"...

El cos de nou *"assetjat pel mot, ha esdevingut savi... és un cos parlat"*.⁷

Aquesta trampa és de tota manera, difícil d'evitar a la "sessió" d'expressió corporal a l'escola entre dues classes on el silenci, la immobilitat, el conformisme, la repressió són en molt sovint els valors més importants.

— La segona orientació tracta d'evitar aquesta desnaturalització. Ja no és reservada només a les noies, ja no té relació amb la tècnica de dansa o els valors escolars. L'emoció, l'instint ja no se'ls fa callar, els gestos espontanis ja no se'ls codifica.

La improvisació és qui mana, el cos sensorial, pulsional, l'imaginari són posats en marxa. S'assisteix llavors a una mena de "happening" que tendeix a la realització col·lectiva dels instints primaris.

En Wilhem Reich (*La fonction de l'orgasme*) és en qui es basa aquesta concepció, la bio-energia s'inscriu en aquest corrent. S'ha d'alliberar l'energia fonamental en els múscles i en les emocions alhora —la tensió muscular és un factor essencial en els trasbalsos emocionals— alliberar el cos de la seva *"cuirassa caracterial"*. El cos i el grup apareixen com a mitjans de psicoteràpia.

Però és difícil d'imaginar-se aquests sessions en el marc de la institució escolar! Els pocs intents han xocat amb vives reaccions administratives en nom de la moral.

D'altra banda, el cos té altres coses

a expressar a més dels instints elementals: desig del coit o desig de violència? En alliberar *"Eros"* no s'allibera també *"Thanatos"*?

Aquest retorn brutal a la corporeïtat sembla molt pròxim a un retorn a la primitivitat però, alhora, és fàcil de comprendre aquesta tendència que s'inscriu en la reacció contra una vida super-repressiva, mecanitzada, programada, comptabilitzada en què l'expressió dels instints i de les emocions no troba lloc.

El joc

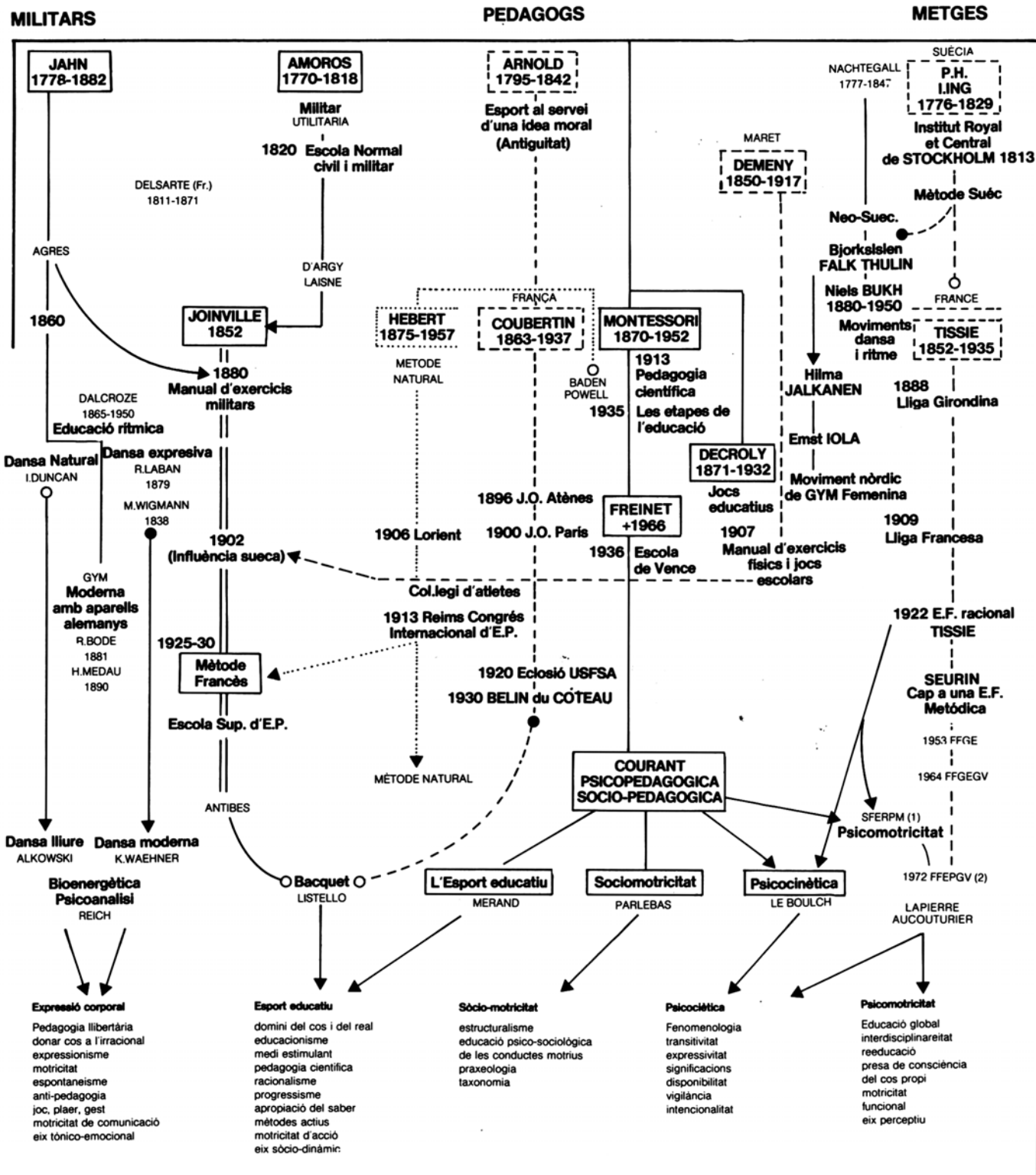
Sempre és per donar més lloc al principi del plaer respecte al principi de realitat que els adversaris de l'esport volen utilitzar el joc. El joc no pertany a una institució: les seves regles són definides, modificades, "ara i aquí" segons la imaginació dels infants. En això, difereix fonamentalment de l'esport. És el domini del somni, no es tracta del rendiment. El joc té un sentit, pot expressar fantasies inconscients, permet viure, reviuir certes situacions, inventar, crear. Aquesta pràctica és fonamental, ja que és la formació d'aquestes pulsions, portadores de plaer, anomenades autotèliques⁸ que exerceixen la més important influència sobre el desenvolupament de la persona.

Això no obstant, hi ha un límit: la repetició és el motor essencial del joc,⁹ ja que no en sortiria res de creatiu d'aquest "deixar-se anar fora d'expressió, d'automatismes, de costums, d'instints. En certa manera, seria una regressió? És necessària? I el professor d'EF és capaç d'ajudar, mitjançant això, al nen a conèixer-se, a analitzar-se? És capaç d'assumir aquest paper d'animador, que alguns no deixaran de comparar amb el de monitor de colònia de vacances mentre es ressent de què la seva funció és denigrada en la institució escolar? No fa pas el paper d'agent d'alliberament d'un ensenyament tradicional de submissió i de repressió?

La no-directivitat es mostra també tan difícil a l'EF. Per una banda, un

Aquest quadre tracta de mostrar les filiacions, les influències, les interrelacions entre les institucions successives i els grans corrents del pensament. Hom ha d'intentar de llegir-lo imaginant que és enganxat en un cilindre per comprendre bé que els tres corrents actuals que hem aïllat formen un tot. Ens sembla -els historiadors potser se'n riuran- que no cal remuntar-se més enllà de 1850 per comprendre l'educació física actual.

Claude Bernard (1813-1878), Freud (1856-1939), Durkheim (1858-1917), Bachelard (1884-1962).

1. S.F.E.R.P.M.: Société Française d'Education et de Rééducation Psychomotrice.
2. F.F.E.P.G.V.: Fédération Française d'Education Physique et de Gymnastique Volontaire.

Vladimir Filonov. Fototsport 80

gran nombre d'alumnes estan modelats pel que han vist o viscut de l'esport i tractaran de repetir incansablement els mateixos estereotips que són els motors d'una tècnica esportiva; d'altra banda, els qui estan vacunats contra aquesta pràctica esportiva tenen tendència a apartar-se de qualsevol activitat física.

El fracàs esportiu, com el fracàs amorós, té, en efecte, una ressonància afectiva profunda.

D'altra banda, els riscos d'accidents laborals i la repressió administrativa constitueixen obstacles més importants.

Sembla, per tant, que el professor d'EF ha de proposar objectius clars, escollir situacions precises, materialitzables. Això sembla, sens dubte, autoritari, però la seva actitud personal s'ha de demostrar no-directiva. Serà feta d'autenticitat (cessar de fer papers), de congruència, és a dir, d'unitat, de constància, de coherència entre l'home, la seva filosofia i la seva pràctica diària, d'empatia (posar-se en la pell de l'altre, escoltar-lo sense jutjar-lo, cercar profundament el que sent).^{1º}

Llavors serà, no un deixar-fer, sinó un deixar-ser. Però es tracta d'una actitud comuna a tot professor i no pas d'un contingut específic.

Aquest canvi de perspectiva de les diferents orientacions de l'EF actual posa finalment el problema del paper que es desitja que faci el professor en aquesta disciplina.

Aquest és diferent segons el contingut que s'escolleix. A més aquesta elecció es fa sempre en funció d'un vast projecte polític camuflat en justificacions pedagògiques. Avui dia, l'esport és la base educativa d'un vast pla d'ocupació dels lleures.

L'EF no és tan una educació del cos, del gest o de les capacitats mentals com una suma d'aprenentatges, d'habilitats institucionalitzades amb l'objectiu de la instrucció cívica. Aquesta s'encamina al reclutament i a la formació d'alguns productors de rècords i d'una massa de consumidors, d'espectacles esportius i d'activitats a l'aire lliure, unes altres fonts de

profit i de mobilització.

Al mateix temps el professor es troba situat en la cruïlla de dues influències més: la de la institució esportiva i la de la institució escolar.

— La primera li demana d'iniciar quants més millor, de seleccionar, de proveir els clubs, tot això en una ideologia del rendiment, en una moral de treball, d'esforç, en un món de mesura i de jerarquia.

— La segona té present encara essencialment la funció del "profe de gimnàstica" com a compensatòria, pròxima a la del "*gentil animador de l'escola*" que acciona les vàlvules de seguretat per permetre que el nen pugui suportar millor les obligacions escolars.

De la primera influència en resulta, pel que fa a la manera de ser del professor d'EF un tecnicisme estret, una visió materialista i utilitarista, l'adopció com a necessitats de valors com ara la força, el treball, la concurrència, la jerarquia.

De la segona, amb la preocupació de ser pres en consideració, un intel·lectualisme gratuït, un cienticisme que s'aplica sobre temes ridículs, una religió de la ciència exacta per tal que tot sigui indiscutible, un menyspreu per l'afectiu, una desencarnació en profit de l'intel·lecte, una manca de compromís i.. exàmens d'EF!

Les influències d'aquestes dues institucions convergeixen en el sentit de l'ordre establert. El cos només és un instrument, calla o funciona més que no parla, produeix o serveix per a produir més que no sent.

Només alliberant-se d'aquesta carcassa institucional, burocràtica l'EF, tant en la seva recerca com en la seva pràctica, podrà evolucionar.

Els professors d'aquesta assignatura, encara que tinguin raó de voler la seva incorporació al Ministeri de l'Educació, al contrari, no tenen res a guanyar si calquen les estructures i els valors d'un ensenyament tradicional en què el cos és mort. Tenen molt més a fer participant en la crítica i la renovació profunda del sistema esco-

lar en el sentit de la transdisciplinarietat, ja que el professor d'EF ja no té el monopoli del cos tal com el professor de filosofia tampoc té el d'aquesta assignatura.

D'altra banda, encara que això pugui semblar utòpic, és indispensable lluitar contra l'imperialisme de la institució esportiva sobre l'EF escolar.

S'ha de passar per aquesta rebel·lió per obrir la porta a una altra relació amb el cos, als altres i al món, per poder "*canviar la vida*". Tota recerca en EF que ignora aquesta dimensió (i dissortadament és la més corrent ja que és l'oficial) no pot desembocar més que en una aplicació limitada i naturalment desnaturalitzada.

Alliberar l'EF de les seves traves i de les seves opressions institucionals, alliberar el cos, tornar-li la paraula, aquestes són les direccions fonamentals que s'inscriuen en un altre projecte social i polític. A més a més cal que els professors se sentin amb dret de tenir un projecte!

— Potser és més important per a un professor de ser conscient, que no pas professionalment consciencios. No hi ha en això una nova consciència professional en què a la fi seria un privilegi la qüestió: "*perquè?*".

NOTES:

1. Revista *L'Home* .sain núm. 5, 1969.
 2. Federació Internacional d'Educació Física.
 3. Revista *L'Home* sain núm. 4, 1970. "Réflexions pour la formation des enseignants en E.P.S." J. André.
 4. Revista *Education physique et sport*.
 5. Michel Lobrot, *La pédagogie institutionnelle*, Gautiers-Villars i les diferents obres de René Lourau, Georges Lapassade, sociòlegs.
 6. L'expression corporelle langage du silence, Claude Pujade-Renaud, col. "Science de l'éducation", Ed. Sociales Françaises.
 7. *Le corps enseigné*. Daniel Denis. Ed. Universitaires, 1974.
 8. Michael Lobrot, *Priorité à l'éducation*, Ed. Payot.
 9. Concepció dels psicoanalistes.
 10. *Liberté pour apprendre*, Carl Rogers. col. "Science de l'éducation", Ed. Dunod
- L'original d'aquest article fou publicat a la revista *Cahiers Pédagogiques* (66 Chaussée d'Antin 7.500 PARIS) amb el títol "L'éducation physique pour quoi faire?"